

In memoriam

Bálint Sándor

(1904–1980)

5 évvel ezelőtti fényképeket nézegetek, majd mozgófilmet vetíték: Bálint Sándort látom az 1979. augusztus eleji alsóvárosi búcsún. Barátaival áll a templomajtóban, öregeivel beszélget a fák alatt, fiatalok veszik körül s magyaráz nekik. Csupa derű, jókedv, meglegedettség. Jól érzi magát Alsóváros szívében, a nyári búcsú áhítatában és zsi bongásában. Jól érzi magát a „Máriát, Havi Boldogasszonyt köszöntő s Istennek az új kenyeret köszönő- ezrek éneklő-imádkozó nyári forgatagában. S mi is jól éreztük magunkat vele, mi, akik láthattuk örömet, oldott jókedvét, és részt vehettünk azon a vacsora utáni együttléten, amelynek ezúttal ő volt egyik főszereplője, múltközvetítő adatközlője. Az örökké kérdező folklorista hirtelen kérdezett alsóvárosi parasztpolgár lett. Az elhangzottakat jórészt mag- nószalagom őrzi. Ugyanígy őrzi Hamvas István prépost, alsóvárosi plébános Bálint Sán- dorral kapcsolatos történeteit. Ezek önmagukban is műfajt képviselnek. A nagy tudós és ember portréját jellemző vonásokkal egészítik ki. Bálint Sándor azon a napon és estén boldog volt. Magafeledten boldog. Örömet csak fokozta 75. születésnapjának másnapi megünneplése. Ez a vasárnap délelőtti ünnepi szentmisét követő ebéden történt, amikor is püspöke jelenlétében köszöntötte őt Alsóváros képviselője, majd barátai, élükön Hamvas Istvánnal, szép, igaz szavakkal, énekkel. Annyira meghatódott, hogy szólni sem tudott, csak könnyezve köszönni: barátságot, ragaszkodást, és elnézést kérni, amiért ér- zései úrrá lettek rajta s nem engedték, hogy „illően” viszonzza a szívből jövő megnyilat- kozásokat. S e mély megindultságot épp úgy rögzítette gépem, mint az előző napon el- hangzottakat: izes beszédét, minden szavában megmutató emberszeretetét.

Ezen az 5 év előtti verőfényes Havi Boldogasszony-búcsún az ünneplők közül senki sem gondolta volna, hogy ez alkalommal utoljára üdvözölhették őt születésnapj jókíván- ságaikkal. Búcsúzás lett a búcsú szép eseményéből. Ki sejtette volna ezt, látva kiegyen- súlyozott lényét, jó erőnlétét, szellemi frissességét? Mi, barátai úgy oszlottunk szét, hogy már az 5 év múlva esedékes 80. születésnap ünneplési módozatain dolgoztunk.

Alig 9 hónap múlva aztán ismét összegyűltünk az Alsóváros gyönyörű templomában, immár végső búcsúvételre. Eljött az ország legtávolabbi részeiből mindenki, akit a szere- tet és a tisztességtevés elhozott, hogy elkísérje utolsó útjára a magyar néprajztudomány egyik legnagyobb egyéniségét, egyidejűleg a franciskánus szellemiség kései, igaz megje- lenítőjét. Eljött a magyar katolikus egyház feje, Lékai László bíboros úr és a magyar nép- rajztudomány vezető személyisége, Tálasi István akadémikus is. Az Udvardy József püs- pök celebrálta gyászmisén Alsóváros népe nevében Hamvas István búcsúzott Bálint Sán- dortól, míg a temetőbéli Rókus kápolnánál Tálasi István vett elsőnek végbúcsút tőle a MTA és a szaktudomány nevében. Magnószalagom őrzi annak a Tálasi Istvánnak hangját is, aki pályáját ugyancsak egy alföldi városban, Hódmezővásárhelyen kezdte s így már korán kapcsolatba kerülhetett Bálint Sándorral, s maradt vele igaz barátságban valóban a sírig. Még fülemben csengenek veretes gyászbeszédének részletei s záró szavai: Vale anima candida, terra tibi levis sit! S most kiegészítve mi is megismételhetjük: Vale anima

candida, terra etiam tibi levis sit!, mert Tálasi István sincs már közöttünk. Ez év május 9-én ugyanolyan megrendülten vettük körül urnáját a Farkasréti temetőben, mint 1980. május 20-án Bálint Sándor koporsóját az alsóvárosi templomban, illetve a Rókus-kápolna előtt.

Nagy a magyar néprajz veszteséglistája: Ortutay Gyula 6 év előtti halála után a sor folytatódott Bálint Sándor, az idén Tálasi István távozásával. S brutálisan ragadta el tőlünk a sors Mezey Lászlót is. Jóllehet, az ő kutatásait nem a néprajz könyvelői el, a vallásos néphagyománnyal foglalkozó folklorista mégis bőven hasznosítja eredményeit, hiszen a magyar középkor klerikus-deákos kultúrájának vizsgálatával azt a területet járta be, amely a vallásos néphagyomány háttérében lépten-nyomon kirajzolódik. Fejetlen sereggé vált a magyar néprajz művelőinek csapata, mi, akik Bálint Sándorhoz, Tálasi Istvánhoz, adott esetben Mezey Lászlóhoz is fordulhattunk tanácsért, hatalmas tudásukat kamatoztathattuk. Soha sem éreztük, hogy bármikor is terhükre lennénk. A szó nemes értelmében magisterek voltak, akik fő feladatuknak a tanítást tekintették, fölhalmozott ismereteik átadását.

1979-ben az alsóvárosi búcsún örömmel és szeretettel gondoltunk az eljövendő 80. születésnap méltó megünneplésére. Elmúlt 5 esztendő. Eljött a 80. évforduló, de sajnos, már csak az *emlékezés* ünnepeként jöhetett el. Az idei havi búcsú alkalmával már csak azt a napot köszönhetjük, amelyen Bálint Sándor – Alsóváros egyik házában nagyon várt kései gyerekként – világra jött, szülei öröme és a magyar vallási néprajz nagy hasznára. Jól tudjuk, hogy szakmai tevékenységét nem szoríthatjuk csak a vallási néphagyomány vizsgálatára. Szétágazó munkásságának jelentős részét a „világi” néprajz és számtalan érintkező tudományághoz tartozó kutatás (nyelvészet, művelődés- és irodalomtörténet stb.) adja, mindamelllett azt is tudjuk, hogy nélküle a magyar szakrális néprajz szakágazata sokkal szegényebb lenne.

Bálint Sándor utolsó, immár posztumusz művét „Szeged-Alsóváros” címmel a Szent István Társulat jelentette meg 1984 tavaszán. A tisztelgés szándékával nyitotta meg azon ünnepi megemlékezések sorát, amelyek rendjében ez esztendőben nemcsak az egyház, hanem az egész magyar néprajztudomány és Szeged városa is idézi Bálint Sándor alakját és méltatja polihisztori tevékenységét, amely annyi egyedülálló értékkel gazdagította a hazai szakkutatást, különösképpen a szegedi nagytájnak és népének minden vonatkozásra kiterjedő történeti rajzával és életformája hiteles bemutatásával.

Erdélyi Zsuzsanna

Pedagógia

Comenius tanúsága

A pedagógiatörténet legnagyobbjának, Johannes Amos Comeniusnak egyik alapvető munkáját vehette kezébe a közelmúltban a magyar nyelvű olvasó. A nagy cseh humanista tudós „A világ útvesztője és a szív paradicsoma” című keresztény er-

kölcsani könyvével 1623-ban megvetette a csehirodalmi nyelv alapjait. A könyv azonban csak jóval később, 1631-ben jelenhetett meg nyomtatásban, mert a harmincéves háború idején Comeniusnak, a huszita eredetű Cseh Testvérek egyház utolsó püspökének menekülnie kellett. Szülőföldjére többé nem térhetett vissza. Ezt a művét élete utolsó éveiben átdolgozta és 1663-ban Amszterdamban ismét kiadta. Azóta ez a második kiadás képezi minden újabb kiadás alapját, így a mostani Madách és Európa által közösen kiadott magyar fordítását is.*

* Johannes Amos Comenius: A világ útvesztője és a szív paradicsoma. (Madách) Európa, Pozsony 1982.